

Kleurvariasies

Die bekende **DR JOHAN KRIEK** van Mattanu Game Reserve bespreek ekonomiese beginsels, werkskepping en geleenthede vir transformasie wat die kleurvariasiebedryf 'n krag maak om mee rekening te hou.

Een van die skaarsste kleurvariasies in SA is die rooi / royal gemsbok. Een bul het in Februarie vanjaar vir 'n rekordprys van R9.5 miljoen verkoop en 'n pakket met 'n bul, 16 koeie dragtig van 'n rooi bul en 4 splits vir R30 miljoen.

Kleurvariasies in ons fauna en flora vanweë 'n mutasie in die gene betrokke by kleurbepaling, is al van die begin van dae af met ons. Dis slegs in die laaste twee dekades, met die voldoende omheiningseisures, wat soveel van die gevalle vorendag gekom het vanweë die "bottelnek" van sommige gene wat kleurvariasies in veral algemene wildspesies drasties laat vermeerder het. Hierdie variasies is dus nie kunsmatig of mutasies nie.

Wildbedryf SA (WRSA) is teen die genetiese manipulasie of kunsmatige inseminasie van enige spesie gekant aangesien dit ons jagbedryf en -status onherroeplik sal benadeel. Vir die winsbejag van 'n paar individue sal dit ons hele jagbedryf en die behoud van menigtes ondermyn en bedreig. In die natuur is daar basies net twee kleure wat kleur bepaal, nl swart en rooi. Eumalinin is swart of bruin, pheomelanin is rooi, wit is geen pigment en room- of sjokoladekleur is 'n verdunning van die hoofgene.

Die meer algemene spesies soos blesbokke, springbokke, rooibokke, goue wildebeeste en gemsbokke se verskeie kleurvariasies is beslis in die meerderheid en het dikwels ontstaan as gevolg van 'n klein genepoel waar nooit nuwe gene ingekoop is nie. Waar kleurvariasies in die verlede as anders, sieklik en ongewoon beskou is en geskiet is om die troppe suiwer te hou, word elke snaakse kleurafwyking deesdae geïsoleer en mee geteel om die volgende kleur in aanvraag te wees. Die waarde van hierdie kleurvariasies veroorsaak dat boere hulle nou bewaar en navorsing befonds kan word sodat ons meer oor die genetiese samestelling kan leer en sodoende

bestuurspraktyke kan aanpas om intelling te voorkom. Blouwildebeeskoeie se gemiddelde prys is op van R2 000 in 2002 na R4 000 in 2014. 'n Totaal van 422 goue wildebeeste is in dieselfde tydperk op veilings verkoop teen 'n gemiddelde prys van R548 000, en 794 swart rooibokke teen 'n gemiddelde prys van R422 000 in 2014.

Kleurmutasies in die verlede

Swart rooibokke is reeds in die 1970's in die Nasionale Krugerwildtuin beskryf en kort daarna diere soos goue gemsbokke en goue wildebeeste in die noorde van Suid-Afrika, suide van Namibië en Botswana. Ons het die voorkoms en gene net uitgelig deur doelbewus met hulle te teel en die troppe in te kamp. Ek het in 1992 by Touch Stone die eerste twee swart rooibokke in Suid-Afrika gepyl en verskuif na die wyle dr Dirk Neethling, wat destyds met die teel van dié skaars kleur begin het. Hy het ook later rooi (nou bekend as goue) wildebeeste in die suide van Botswana gaan haal en met hulle begin boer. Ek vind dit interessant dat die meeste van die kleurvariasies in die verlede op 'n lae prys begin het en dan stelselmatig eksponensieel gegroei het. Deesdae is die tendens dat diere reeds op 'n baie hoë prys begin omdat die aanvraag so verskriklik hoog is.

Gateway-spesies

Ek voorsien dat as ons die bedryf goed bestuur, ons nog vir baie jare besonderse pryse sal behaal en nog 'n paar besonderse kleurvariasies gaan teel. Die kleurvariasiebedryf het ook daartoe gelei dat die gewone spesies se vroulike diere in waarde verhoog het;

Dit is 'n goeie idee om elke variasie se unieke kleure aan nuwe telers te verduidelik en uit te wys.

dit is aan die een kant sleg vir die jagter, maar aan die ander kant uitstekend vir die boer wat nou met gewone spesies kan geld maak. Ek beskou in baie gevalle die kleurvariasies as *gateway*-spesies – sodra boere genoegsame geld uit die bedryf gegenerereer het, belê hulle dit in skaars bokke vir bewaring, bv bastergembokke, swartwitpense, tsessebes en buffels. Hierdie spesies is die meeste boere se droom; dit is ongetwyfeld ook die toekoms van en veiligste belegging in die wildbedryf en as die teel van kleurvariasies ekonomies tot hierdie doel kan bydra, is dit wonderlik.

Ons moet beseft dat hierdie variasies vanweë resessiewe gene nooit 'n bedreiging vir spesies met 'n natuurlike kleur sal inhou nie. Volgens genetici is die kleure wat natuurlik in die natuur voorgekom het, maklik om wetenskaplik te verduidelik of selfs in sommige gevalle te verdedig. Hulle meen egter dat ons dalk in die toekoms probleme kan ondervind indien boere soveel moontlik verskillende kleure en kombinasies meng om te kyk wat daaruit

is hier om te bly

Wit bastergemsbokvers

Blesbok-hartbees-baster genoem 'n hartbok – een van die gevare van klein kampe en inteling.

'n Jong swart gemsbokbulletjie by Mattanu wat een van die skaarsste nuwe kleurvariasies in SA is.

Die jagmark is 'n groot potensiele mark vir die toekoms van kleurvariasies.

voortspruit. Ons moet beseft dat die uiteinde van die kleurvariasies ook die jagmark gaan wees; horinggehalte en diversifisering is dus van die uiterste belang.

Die waarde van *splits*

Ons sien definitief in sekere diere tekens van inteling, maar aan die ander kant sien ons weer sterker en groter kleurvariasies waar slim uitteling en goeie bestuursbeginsels toegepas is. As gevolg van die hoë waarde van kleurvariante wil boere nie die lang paadjie volg deur groot, manlike *splits*-diere met vroulike kleurvariante te laat paar om só *splits* te teel nie. Deur dit te doen, teel 'n mens besondere *splits* met goeie genetiese diversiteit en wanneer jy dan weer 'n manlike kleurvariant met die *splits* laat paar, is die resultate baie goed. Ek glo al hoe meer mense gaan dit begin doen om die grootste kleurvariasies te teel. Net soos in die geval van bastergemsbokke, swartwitpense en buffels, waar die bedryf in die beginjare net gefokus het op die opbou van getalle en nou in 'n stoettelery ontwikkel het, gaan die

teel van kleurvariasies op kwaliteit begin fokus en nie net meer op kwantiteit nie. Ons is nog in die boufase van die meerderheid van hierdie spesies en ek kan dus nie die afplating in die volgende 5 tot 10 jaar sien nie, maar volgens die gewone vraag-aanbod-beginsels moet die prys in die toekoms afplat namate die getalle toeneem. Dit is juis dan wat die grootste en beste genetica nog altyd in aanvraag sal wees onder boere wat teelmateriaal soek sowel as vir die oorsese jagmark.

Die hoofredakteur van SCI se tydskrif het reeds al 'n goue gemsbok in Namibië kom jag en hulle het reeds 'n afdeling vir swart rooibokke geskep. Dit is nie lank voor al die kleurvariasies hul eie kategorieë gaan hê nie, dan sal ons kleurbedryf op sy gesondste wees.

Wat ons ook moet beseft, is dat die ekonomiese markte altyd 'n bedryf sal reguleer sonder om formele riglyne en regulasies in plek te stel. Boere soek kleurvariasies wat goed in hul habitate kan aanpas. Hulle wil diere hê wat nie pieperig is nie en herhaaldelik dieselfde fenotipe kan reproduseer. Al hierdie faktore moet in ag geneem

word wanneer 'n mens met die teel of aansak van kleurvariasies begin.

Faktore om in ag te neem, sluit in: gebied waar met diere geboer gaan word, kapitaal beskikbaar om te begin aangesien dit ook tot 'n groot mate die spesie waarmee begin word, gaan bepaal asook die tydsduur. Indien jy tyd aan jou kant het, kan jy met *splits* op *splits* begin. Vanweë die resessiewe aard van die gene gaan jy egter dalk so lank vat om die kleur te teel, dat dit baie beter sal wees om met die manlike kleurvariant op *splits* te begin.

Ekonomies gesproke is daar tans nie 'n bedryf wat vir jou so 'n vinnige opbrengs op belegging kan gee as om met 'n kleurramp of -bul en *splits* te begin nie aangesien jy elke jaar 'n gemiddeld van 50% van die kleurdier in aantel behoort te kry. Waak egter teen te veel optimisme omdat dit kan gebeur dat jy die eerste paar jaar 'n laer persentasie kleur teel as wat teoreties behoort plaas te vind. In die praktyk is die opbrengs van swart rooibokke op F1-*splits* bv nie altyd 50% nie. Dit kan gebeur dat jy vir twee tot

Vervolg op bladsy 184 ♦♦

Kleurvariasies is hier om te bly

➔ Vervolg vanaf bladsy 184

drie jaar niks kry nie en dan skielik vir drie jaar 80%. Neem dit alles in ag as jy jou somme maak. Genetika is nie 'n gegewe nie, hoewel sekere Mendell-beginsels in die meerderheid van die gevalle wel so is.

Ek gebruik 'n voorbeeld van 'n swart rooibokram wat teen R1 000 000 aangekoop word en 30 ooe aangekoop teen R4 000 / ooi x 30. Totale belegging is R1 120 000. Koop hulle in April of Mei en maak hulle dragtig van die swart ram. Desember kalf gemiddeld 50% van die ooe vroulike *splits* teen 'n konserwatiwe gemiddeld van R100 000 elk, en 50% ramme waarvoor ek op 'n berekening van R2 000 se biltongjagwaarde gaan werk. Dus is jou vroulike aanwas R1 500 000 werd, wat reeds oor die 100% opbrengs op belegging is in sewe maande. Veronderstel die diere kan eers oor 12 tot 18 maande in kapitaal oorgesit word, sou die boer wou. Indien nie, hou die boer die F1-*splits* vir twee jaar en daardie Desember kan hy tot 50% swart lammers verwag teen 'n gemiddeld van R600 000 op 12 maande elk x 15 = R9 000 000. Hierdie berekening werk presies dieselfde vir die meeste kleurvariasies hoewel die bedrae net verskil. Sekere spesies se pryse is tans baie hoog maar deur sekere vennootskapsooreenkomste en met die ongelooflike groei raak dit al hoe meer bekostigbaar.

Waak hierteen

Hou die mark dop en doen jou navorsing op spesies wat goed aanpas, lae risiko inhou, goeie jagpotensiaal het en nog baie skaars is met 'n groot aanvraag. Vanweë die diere se waarde en die feit dat hul unieke kleur hulle dikwels vir roofdiere laat uitstaan, hou die meeste boere hulle in klein kampe wat uiters goed teen roofdiere beveilig is. Persoonlik hou ek van groot kampe en kleurvariante soos wildebeeste en gemsbokke, wat 'n lae risiko ten opsigte van roofdiere inhou. Hierdie diere is taai, kan oral aanpas en sal in die toekoms 'n groot aanvraag onder jagters hê.

Waak ook teen diere wat bemark of uitgeken word as *splits* vanweë hul

fenotipiese verskille. Ek sal geen *split* koop slegs op grond van fenotipe nie. DNS kan verskaf word van die pa en dan kan jy vaderskap bepaal of daar kan vir die swart geen in *splits* getoets word. Maak dus seker die nodige dokumentasie is in plek. Ons behoort in die nabye toekoms vir die meeste kleurgene in *split*-diere te kan toets. Daar is bekende boere by wie ek nog sal koop op grond van hul woord, veral as 'n mens kan sien presies hoe troppe bestuur word. Dis nogtans veiliger om altyd die dokumentasie aan te vra. Met die regulering van wildagente of -smouse deur WRSA en namate nuwe toetreders ingelig raak, behoort die gevalle ook al hoe minder te word.

Ons as boere moenie vir ons 'n lat pluk deur met gebrekkige of albinodiere te teel omdat ons dink iemand gaan dalk eendag baie vir dié kleur betaal nie. Teel met diere wat aangepas is en sterk is vir hulle omgewing. Onthou altyd, deur net vir velkleur te selekteer, kan ons baie ander probleme veroorsaak. In die toekoms wanneer die vraag en aanbod mekaar ewenaar en pryse daal, gaan jagters ons kleurvariasies kan bekostig en ek voorsien dat daar dan 'n ongelooflike aanvraag vir dié kleure gaan wees. Ons sien reeds dat die *grand slam*-springbokke (koper, swart, wit en gewoon) uiters gewild onder jagters is. Die *grand slam* gaan net in die toekoms moet vergroot om die ander variasies soos bont, koning, machiato, blou, room, koper met swart nek en koffie in te sluit.

Net so sal jagters in die geval van gemsbokke eendag 'n gewone, rooi / *royal*, swart, swartrug-, goue, bont, koper of wit gemsbok wil skiet. Die jagter kan ook sy muur versier met 'n koningwildebees, goue wildebees, goue koningwildebees, witbeenwildebees en wat ook al nog in die volgende paar jaar geteel mag word.

As 'n jagter die *grand slam*-blesbokke wil skiet, het hy gewone, koper,

Roofdiere is altyd 'n risiko met kleiner wild en veral in kleiner kampe indien die nodige voorsiening nie gemaak is nie.

saalrug-, geel, cowboy / bont, wit, swartgesig-, masker- en krulhaarblesbokke om te versamel.

Van die name klink seker verre-gaande maar ons het nie die reg om iemand te weier om met sekere kleure te teel nie. Net soos in die plant-, voël- en visbedryf is daar sekere kleure en kombinasies wat baie meer werd is as ander, dus sal die mark bepaal watter die toets sal deurstaan.

Ekonomies maak die spesies sin, nie net in die huidige omgewing waar dit uiters winsgewend is vir die teelmark nie, maar ook vir die jagmark in die toekoms. Onthou dat jagters genoeg tyd in Suid-Afrika gaan deurbring om die meeste van hierdie kleure te soek en te skiet. Hulle is uniek aan Suidelike Afrika en solank ons hulle hier aanbied, gaan jagters van oor die hele wêreld kom om hulle te versamel. Wees egter bedag daarop dat ons hierdie diere al hoe meer in groter areas moet begin teel sodat hulle nie soos mak dieretuimbokke is die dag wat ons hulle aan die jagmark beskikbaar stel nie.

Hierdie ekonomiese beginsels, werkskepping en geleenthede vir transformasie maak die kleurvariasiebedryf 'n krag om mee rekening te hou.

